

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра корейської і японської філології

Курсова робота
з японської філології
на тему:

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІДИОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОЧУТТІВ

Студента групи Пяп01-20
факультету східної і слов'янської філології
денної форми навчання
Освітньої програми:
Японська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – японська

Павлиша Владислава Вікторівна

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук
Вознюк Ганна Анатоліївна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ	5
1.1. Основні поняття та класифікація фразеологічних одиниць	5
1.2. Структурно-семантичні особливості основних класів фразеологізмів японської мови.....	11
Висновки до розділу 1	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІДІОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОЧУТТІВ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ	18
2.1. Аспекти дослідження ідіом на позначення почуттів	18
2.2. Ідіоми на позначення почуттів в японській мові, їх значення, приклади.....	19
Висновки до розділу 2	23
ВИСНОВКИ	24
要約	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28

ВСТУП

Людство завжди цікавилось почуттями людини та способами їх вираження. Одним із таких способів є використання фразеологізмів. Вони є невід'ємною частиною лексичного запасу будь-якої мови, за допомогою якої можна якнайкраще познайомитися з особливостями побуту та культури населення, що є носієм мови. Оволодіти фразеологічними одиницями (ФО) іноземної мови – означає опанувати мову на досконалому рівні, адже фразеологізмів існує величезна кількість, а сфера їх використання є чи не найскладнішою галуззю мовознавства. Для того, хто займається вивченням іноземної мови, розуміння та використання іншомовних ФО завжди становить труднощі, особливо якщо його рідна мова відповідного еквівалента не має.

Японська мова не стала виключенням, у її фразеологізмах міститься багаторічний досвід та реалії культури цього народу. Їх вивчення та дослідження дає можливість для кращої взаємодії, толерантності і міжкультурного розуміння різних народів.

Актуальність теми дослідження зумовлюється спрямуванням лінгвістичних студій на дослідження фразеологізмів, оскільки важливим значенням японських ФО як свідоцтва культурного багатства нації. Тому під час вивчення японської мови важливо розглянути хоча б основні фразеологізми, що, безумовно, допоможе кращому засвоєнню та правильному використанню цих стійких словосполучень.

Об'єктом дослідження курсової роботи є фразеологічні одиниці японської мови, а саме ідіоми.

Предмет дослідження – функціонування фразеологічних одиниць японської мови на прикладі ідіом на позначення почуттів.

Мета роботи полягає у виявленні особливостей функцій фразеологізмів на позначення почуттів.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити основні загальнотеоретичні поняття та класифікації фразеології;

- визначити особливості основних класів фразеологізмів японської мови;

- проаналізувати сучасні методи дослідження фразеологічних одиниць;

- висвітлити особливості функціонування фразеологічних одиниць японської мови.

Матеріалом дослідження слугували фразеологічні одиниці, відібрані нами зі словника японських ФО у кількості 49 штук.

Для досягнення мети роботи було використано такі **методи дослідження**: загальнонаукові (метод синтезу для визначення загальних понять фразеології; метод аналізу для виділення окремих класифікацій ФО; описовий метод для характеристики результатів); спеціальні методи: дискурс-аналіз – для ідентифікації та детального розгляду ФО японської мови; структурно-функціональний аналіз – для характеристики засобів та способів функціонування японських ФО.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в роботі висвітлені основні загальнотеоретичні поняття, класифікації фразеології японської мови та охарактеризовані стилістичні особливості функціонування ідіом на позначення почуттів японської мови.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів у таких навчальних дисциплінах, як «Японська мова», «Японська література». Відібраний фактичний фразеологічний матеріал зможе бути використаний для створення навчальних посібників та лекцій з японської мови та літератури, перекладознавства.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури з 27 пунктів. Загальний обсяг роботи складає 31 сторінки друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

1.1. Основні поняття та класифікація фразеологічних одиниць

У повсякденному житті кожен з нас вживає фразеологізми та більшість навіть не здогадується про їх природу та закономірності функціонування. Саме цими питаннями і займається така наука, як фразеологія (від гр. *phrasis* «вираз» і *logos* «наука»). Предметом фразеології як науки є дослідження фразеологізмів та всіх аспектів, що їх стосуються.

Вивчення фразеології тривалий час ускладнювалося відсутністю точної термінології, адже кожен науковець трактує ФО по-різному. Втім, останнім часом галузь фразеології досягла чималих успіхів: визначено перелік ознак для віднесення лексики до ФО, здійснено класифікаційний розподіл, продовжуються активні дослідження щодо структурно-семантичних особливостей фразеологізмів та їх функціонування в побуті та культурі.

Великий обсяг фразеологічної науки визначається в основному тим, що фразеологізми — це готові стійкі словосполучення, які не можна утворити в мовленні шляхом вільного поєднання слів, їх потрібно лише відтворювати: якщо мовцеві потрібно використати фразеологізм, то він бере його зі свого фразеологічного запасу, а не будує його заново. Крім того, фразеологізми характеризуються цілісністю значення, стійкістю, непроникністю (Кочерган, М. П. 2001, с.241-242). Достатньо навіть однієї з перелічених ознак, щоб вважати словосполучення фразеологізмом. Переважна більшість фразеологізмів еквівалентна окремому слову (Cowie, A. P. (Ред.). 1998).

Вищесказані риси доречні для фразеологізмів як української, так і японської мови. Проте японські ФО володіють і відмінними властивостями: вони приховують глибокий сенс всього в декількох ієрогліфах, мають національний характер, містять лексику, що відображає життєві спостереження і досвід, мають тісний зв'язок з міфологією та історичними подіями, відрізняються лаконічністю, ясністю і чіткістю у виразі.

Аналіз літературних джерел свідчить про складність класифікації ФО, оскільки мовознавці поділяють їх за різними критеріями: семантична класифікація, структурно-семантична класифікація, класифікація за контекстом, походженням, структурна класифікація. Ряд дослідників підтримують граматично-функціональну класифікацію, тобто розподіл на семантико-граматичні розряди або поділ ФО за синтаксичними функціями (Алефіренко, М. Ф. 1987, с.43-44).

Відомий український мовознавець М. П. Кочерган (2001), визначаючи походження фразеологізмів вказує на те, що колись всі ФО були вільними словосполученнями, а потрапивши в інший, не характерний для нього контекст, набули переносного значення. Постійне вживання словосполучення в прямому й переносному значеннях зумовлює усталення фразеологізму. Водночас, для того щоб словосполучення стало фразеологізмом, необхідно, щоб хоч одне зі слів повністю або частково втратило вільне значення. Перетворенню вільних словосполучень у фразеологічні сприяє й частота їх вживання в певні періоди, пов'язана з актуальністю виражених ними понять у той чи інший період (с.243).

У зарубіжній лінгвістиці фразеологію першочергово пов'язують з ім'ям відомого французького мовознавця Ш. Баллі (1865-1947). Саме він вперше використав термін «фразеологія» у своїй книзі «Французька стилістика» (1909) у розділі, де описував стійкі словосполучення. Об'єктом вивчення цієї дисципліни є сукупність усіх ФО конкретної мови (Балли, Ш. 2001, с.113).

Питання фразеологічних одиниць японської мови стали об'єктами для наукових досліджень лінгвістів, зокрема В. Пирогова, С. Бикової та інших, проте

багатьом з цих робіт бракує розгляду проблеми саме на матеріалах японської мови.

В. Л. Пирогов (2009), український сходознавець вважав, що натхненням японців та передумовами появи японських фразеологічних одиниць, особливо прислів'їв – «котавадза», були релігія, історія, народна поезія, краса природи та побут (с. 11–22).

Також він зазначав, що одним з основних чинників японської культурної своєрідності є ієрогліфічний характер писемності, через що образи дійсності стереотипізовані у свідомості японців через асоціативний зв'язок з відповідними ієрогліфічними знаками. На думку вченого, цей зв'язок є гармонійною й нерозривною основою менталітету японців (Пирогов, В. Л. 2007).

Одним з найвідоміших дослідників японської фразеології є Дайдзі Сіраїсі (白石大二), він сформував велику вибірку фактичного матеріалу, але не зміг теоретично узагальнити отримані результати.

Зацікавленість японською фразеологією завжди була на високому рівні. Перш за все, це зумовлено практичною можливістю в лаконічній, відточеній, образній формі відображати найрізноманітніші процеси та поняття зовнішнього світу, культурні та історичні події, взаємовідносини людей та того, що оточує їх у побуті, емоції та характери людей, переваги і недоліки тощо (Бондаренко, І. П., & Осадча, Ю. В. (Упоряд.). 2010).

Фразеологізми — це майже завжди яскраві, образні вирази. Вони є важливим експресивним засобом мови. Кожна культурна людина повинна володіти цим скарбом літературної мови (Кочерган, М. П. 2001). Вміння правильно та доречно застосувати в діалозі ФО завжди високо цінилося в Японії, було показником начитаності та освіченості (Бондаренко, І. П., & Осадча, Ю. В. (Упоряд.). 2010).

На сьогоднішній день в японській лінгвістиці фразеологія не виокремлюється в самостійну дисципліну, це, мабуть, пояснює факт відсутності в сучасній японській мові уніфікованого терміну «фразеологія» (Пирогов, В. Л. 2011). Фразеологізми розглядаються в залежності від цілей і завдань

конкретного дослідження в розділах лексикології і стилістики. В той же час існує широкий спектр термінів, які відображають поняття ФО, наприклад:

- котовадза (諺) - це народний вислів, що має повчальний зміст та передає життєвий досвід, має як пряме так і переносне значення. (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.191);
- какуген (格言) або кінген (金言) – це афоризми, які узагальнено виражають певну лаконічно сформовану суть, часто зустрічається визначення як приказка, у якої є автор (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.195);
- канйоку (慣用句) - ідіома, ідіоматичний вислів - виражають цілісне поняття, мають цілісну номінативну функцію та не мають дослівного перекладу (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.191);
- мейген (名言) - це словосполучення, що влучно виражає суть, за структурою це певні цитати або ж крилаті вислови (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.194);
- йодзідзюкуто (四字熟語) - це фразеологічні запозичення з давньокитайської мови, що складаються з чотирьох ієрогліфів (Костевич, Н. С. 2016).

Для того, щоб класифікувати ФО японської мови, перш за все необхідно розглянути загальноприйняті класифікації вітчизняних лінгвістів. Так, у найбільш поширеній класифікації фразеологічних одиниць В. Виноградова, в основі якої лежить спосіб їх злиття, виділяються такі три типи фразеологізмів:

1. фразеологічні зрощення – семантично неподільні одиниці. Значення таких одиниць ніяк не співвідноситься з окремими значеннями складових їх окремих слів (наприклад, «працювати абияк», «бити байдики» та інші). Для фразеологічних зрощень характерно те, що компоненти зрощень не мають жодних самостійних значень;
2. фразеологічні єдності – семантично неподільні одиниці, загальне значення яких можна вивести зі складових їх лексичних компонентів (як

приклад «пускати пил в очі», «пливти за течією» та інші). За своєю формою фразеологічні єдності нерідко можуть збігатися з вільними поєднаннями слів. При цьому більшість єдностей вживається у суворо фіксованій граматичній формі та їх лексичні компоненти неможливо замінити синонімами;

3. фразеологічні сполучення (стійкі) – одиниці, утворені реалізацією зв'язаних значень слів (як приклад «грати роль», «мати сенс» та інші). У фразеологічному поєднанні зв'язаним значенням найчастіше вважається значення лише з слів, завдяки чому вільний компонент можна легко замінити іншим. Також відмінною рисою фразеологічних сполучень є їх двокомпонентна структура (Виноградов, В. В. 1946).

Проте семантична класифікація В. Виноградова має свої вразливі місця: доволі часто виникають складнощі щодо межі між фразеологічними зрощеннями та фразеологічними єдностями; фразеологічні зрощення та єдності (цілісні) різко протиставлені фразеологічним сполученням (аналітичні). Крім того, велика частина ФО за цією класифікацією залишилася неохопленою.

Пізніше М. Шанський (1969) доповнив цю класифікацію четвертим типом «фразеологічними виразами» – це стійкі за складом та вживанням фразеологічні звороти, що повністю складаються зі слів вільного значення та є семантично подільними (як приклад «не все золото, що блищить», «Вовків боятися – в ліс не ходити» та інші).

Існує інша класифікація, яку запропонували А. Баранов та Д. Добровольський (2014). Ця класифікація є більш докладною і включає в себе більшу кількість ФО. Крім того, дана класифікація базується не лише на семантичній злитості ФО, а й на їх структурній стійкості. Виділяють шість типів фразеологізмів:

1. ідіоми – надслівні утворення, яким властивий високий ступінь ідіоматичності та стійкості (як приклад «собаку з'їсти», «працювати абияк», «була не була», «старість не радість» та інші);

2. колокації – слабоідіоматичні конструкції, які переважно є словосполученнями, семантично головний компонент яких вжито у прямому

значенні, а допоміжний компонент може бути замінений іншим компонентом у рамках заданого узуса;

3. прислів'я та приказки – фразеологізми, які мають структуру пропозиції та мають мораль, а також пояснюють стан справ, що обговорюються з логічної точки зору (як приклад «вовків боятися – у ліс не ходити», «без праці не витягнеш і рибку із ставка» та інші);

4. граматичні фразеологізми – неоднослівні вирази, які характеризуються ідіоматичністю значення та пов'язані з нерегулярним виразом граматичного змісту. Найчастіше вони є поєднанням кількох службових слів;

5. фразеологізми-конструкції – синтаксично автономні стійкі вирази, у яких пропущено деякі елементи. При цьому фіксовані елементи таких виразів мають єдине значення, що наближається до лексичного (як приклад «теж мені подарунок», «не талант, а талантище» та інші);

6. ситуативні кліше – стереотипні словосполучення, які образно описують якусь ситуацію, фразеологічність яких визначається переважно стійкістю та залежністю від правил, які прийняті у конкретній ситуації.

Тому для складання класифікації японських фразеологізмів за основу ми візьмемо саме класифікацію Добровольського. Таким чином, класифікація японських ФО включає наступні одиниці: ідіоми; колокації; прислів'я та приказки; ситуативні кліше; стійкі неідіоматичні та фразеологічні вирази.

Фразеологізми становлять особливий номінативний шар фразеологічних одиниць, що разом з експресивним шаром утворює загальну фразеологічну систему японської мови. Для японських фразеологічних одиниць характерна відсутність різкої межі між номінативними та експресивними фразеологічними одиницями. Іноді завдяки частому вживанню в мові номінативні фразеологічні одиниці можуть набувати узагальнено-переносного характеру фразеологічного значення, що створює можливості для переходу номінативних словосполучень в експресивні фразеологічні одиниці.

Більшість фразеологічних одиниць сучасної японської мови експресивно забарвлено і має або позитивну, або негативну експресію. У японській мові, як і в інших мовах, слово та фразеологічні одиниці різняться своїм призначенням у мові. Основна функція слова – номінативна, фразеологічна одиниця – експресивно-оцінна. Багато фразеологічних одиниць у сучасній японській мові виступають як значні одиниці, вживання яких певною мірою обмежено певним стилем. Інші фразеологічні одиниці як називають якийсь предмет чи явище дійсності, а й висловлюють оцінку цього чи явища мовцем.

Значення фразеологізмів в японській і українській можуть збігатися, проте оскільки ці мови досить далекі одна від одної по генезі культур, збіги зустрічаються нечасто і здебільшого мають випадковий характер.

1.2. Структурно-семантичні особливості основних класів фразеологізмів японської мови

Поняттю фразеології як розділу лінгвістики відповідає японський термін «сейкурон» (成句論). Якщо ж мова йде про фразеологію у значенні фразеологічного складу мови, фразеологізмів (фразеологічних одиниць), то японці вживають термін «сейку» (成句). Поняття сейку є комплексним та включає в себе різні типи стійких сполучень: прислів'я, крилаті вислови, ідіоми, професійні вислови, детермінологізовані вислови термінологічного характеру тощо. Японські джерела це поняття визначають двома шляхами:

1) це прислів'я та афоризми, віддавна знані багатьма людьми і часто цитовані;

2) це вислів, що складається з двох або більше слів, поєднаних у чіткій послідовності, який виражає усталене значення (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.190).

Окрім сейку японська лінгвістична традиція послуговується також поняттями канйого (用語) та канйоку (慣用句). Всі три терміни вживають для

позначення одиниць, які складаються із двох і більше слів і виражають одне окреме неподільне поняття. Термін «канйого» має три значення:

- 1) це слова, що їх традиційно вживають у тій чи іншій ситуації;
- 2) спеціальні слова та вислови, що їх традиційно вживають у тих чи інших соціальних, професійних групах;
- 3) те саме, що і канйоку (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.191).

Отже, перше значення терміна канйого - етикетне кліше, друге - професійний вислів, третє - ідіома. Під канйоку ж розуміють:

- 1) стійке утворення, що складається з двох або більше слів і виражає одне єдине значення;
- 2) вислів, що складається з двох або більше слів, які мають сувору послідовність (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.191), інакше кажучи, канйоку - це ідіома, яка є одним із видів фразеологізмів сейку (成句). Проте, як уже було вказано вище, до розряду фразеологізмів належать не тільки ідіоми, а й інші сталі одиниці. Розглянемо найпоширеніші групи фразеологізмів детальніше.

Ідіоми (慣用句, канйоку) характеризуються переосмисленням їхнього лексико-граматичного складу і мають цілісну номінативну функцію, тобто виражають єдине поняття. Ці одиниці втратили свою внутрішню форму і, як правило, не можуть бути дослівно перекладені іншою мовою. Якщо розглядати окремо значення кожного зі слів, що складають ідіоми, то значення всього вислову зрозумілим не буде. Особливістю ідіом є те, що їм притаманна своєрідна експресивність, характерна для високого чи зниженого стилю (Томашевский, Б. В. 1983, с. 240).

Прислів'я (諺, котовадза) - це виражений реченням народний вислів, короткий і стійкий у вживанні, має повчальний зміст, що формулює життєву закономірність виражає узагальнений суспільний досвід або виражає узагальнений суспільний досвід. Прислів'я можуть мати і буквально, й

переносне значення, або ж лише переносне значення. Прислів'ям притаманна варіативність; вони також вступають у синонімічні зв'язки.

Прислів'я - це народна мудрість, життєва порада, виражена у стислій формі. І в україністиці, і в японістиці прислів'я перебувають на межі фразеологічного фонду (Забуранна, О. В. 2003), проте не всі мовознавці згодні з зарахуванням прислів'їв до складу фразеологізмів.

Приказка (俚諺, ріген) - це також стійкий вислів, який має лаконічну будову й образну виразність (Пономарів, О. Д., Різун, В. В., & Шевченко, Л. Ю. 2001, с. 78). Приказки, як і прислів'я, створює народ, виражаючи в них свою поведінку, естетику і звичаї; вони мають імперсональний, колективний характер і вказують на найістотніше в людському існуванні (с. 20). Розмежування прислів'їв і приказок досі лишається актуальним питанням фразеології, оскільки не вироблено єдиних загальноприйнятих критеріїв такої диференціації, так, деякі мовознавці вважають, що приказки не виражають певного правила. Інші ж науковці наполягають на тому, що приказки мають лише буквальний план.

Національний характер прислів'їв та приказок багато в чому залежить від самого образного матеріалу, з якого вони побудовані: чим більше такі одиниці базуються на уявленнях етнографічного чи національно-історичного порядку, тим більше вони національні. Однак зміст деяких прислів'їв та приказок буде зрозумілим у всіх мовах і середовищах, і їх можна перекласти іншими мовами (про загальновідомі історичні події, біблійні мотиви та інші).

Яскравим пластом японської фразеології є йодзідзюкуго (四字熟語) - фразеологічні одиниці, утворені поєднанням чотирьох ієрогліфів (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.193). Такий особливий тип фразеологічних одиниць виник у китайській мові, де подібні одиниці мають назву чен-юі. Відповідно, спочатку йодзідзюкуго функціонували в японській мові як китайські запозичення, що відображали реалії китайської мови різних культурно-історичних періодів, проте згодом під впливом національних лінгвокультурних чинників велика кількість таких одиниць набула нових значень, не

притаманних відповідним ФО китайської мови. Пізніше на основі запозичених із китайської мови моделей фразеологізмів у японській мові виникають власні йодзідзюкуго, відповідників яких у китайській мові немає. Появу йодзідзюкуго, побудованих за моделлю китайських чен-юї можна вважати закономірною: тут спостерігаємо застосування китайської словотвірної моделі та відповідних графічних засобів - китайських ієрогліфів, які стали основним елементом японської системи письма. Фразеологічним одиницям йодзідзюкуго притаманні системні зв'язки, варіативність, деякі можуть також набувати скорочених форм. Йодзідзюкуго за своїм значенням можуть бути подібними до прислів'їв, виражаючи повчання, можуть зближуватися з ідіомами, виражаючи єдине фразеологічне поняття; можуть позначати і складені поняття неідіоматичного характеру; а можуть за своїм значенням відповідати й лише одному слову (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.193).

Крилаті вислови (крилаті слова, 名言 мейген, 名句 мейку) — це стійкі афористичні висловлювання, які відомі практично всім носіям мови, часто повторювані влучні словесні формули, літературне або історичне джерело яких може бути встановлене. Крилаті слова є одним із засобів образного та літературного мовлення. Вислів «крилаті слова» належить Гомеру, який у своїх поемах вживав його у тому розумінні, що слова ніби летять від мовця до вух слухача (Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. 2012, с.194). Пізніше завдяки німецькому вченому Георгу Бюхману вислів «крилаті слова» набув термінологічного характеру: цим терміном стали позначати короткі цитати з літературних творів, образні вислови, вислови історичних осіб, імена міфологічних та літературних персонажів, що стали хрестоматійними.

Крилаті слова являють собою лаконічне формулювання ідей та уявлень, конденсують у собі складні образи і викликають у свідомості низку асоціацій. Вживаються в переносно-розширювальному сенсі та виступають стилістичним засобом підсилення виразності тексту. Вони є стійкими та відтворюваними (з можливими модифікаціями, незначними скороченнями, але зі збереженням загального змісту) (Ярцева, В. Н. (Ред.). 1998, с. 246). Фразеологізуючись,

крилаті слова втрачають прямий зв'язок із текстом, з якого вони походять, та з автором, якому належать, що надає цим висловам узагальнено-метафоричного характеру, який дозволяє їм з'являтися у різних контекстах. Близьким до крилатих слів є поняття афоризму.

Афоризм (какуген (格言) або кінген (金言)) - це стислий вислів, що узагальнено виражає певну лаконічно сформульовану думку. Афоризмами можуть бути прислів'я, приказки, крилаті вислови та інші фразеологізми, які набувають афористичності у мовленні (Пономарів, О. Д., Різун, В. В., & Шевченко, Л. Ю. 2001, с. 79). Афоризм можна визначити як приказку, що має автора, персонально-авторський акт (с. 20). Таким одиницям притаманна сильна комунікативна здатність (с. 25).

Професійні вислови (職業の表現 шьокугьо) - це стійкі словосполучення або речення, що внаслідок переосмислення вийшли за межі професійних груп і набули образного значення.

Близькими до професійних висловів є вислови термінологічного характеру, які стають фразеологізмами, коли виходять за межі своєї терміносистеми і набувають переносного значення (Пономарів, О. Д., Різун, В. В., & Шевченко, Л. Ю. 2001, с. 79). Термінологічні вислови можуть виконувати подвійну роль: з одного боку, функціонувати як власне термінологічний знак, з іншого - як фразеологічна одиниця з переносно-образним значенням. Термінологічні вислови набувають статусу фразеологічних одиниць тільки з втратою зв'язку з реаліями. Однак, не всі лінгвісти, сприймають термінологічні вислови як вид фразеологізмів (Granger, S., & Meunier, F. (Ред.). (2008), с.125). В. Виноградов вказує, що прямий зв'язок термінологічного словосполучення з позначуваним ним поняттям створює нерозривність фразової структури і перетворює таке словосполучення на еквівалент слова. Відповідно, вважає науковець, багато складених термінів перетворюються на фразеологічні зрощення за рахунок переходу назв за законами функціональної семантики на інші предмети, процеси та явища, внаслідок чого такі назви стають

немотивованими (Виноградов, В. В. 1946). З трактуванням природи професійних і термінологічних висловів, які набули переносного значення, а також паремійних одиниць (прислів'їв та приказок) безпосередньо пов'язана проблема встановлення обсягу фразеології.

Висновки до розділу 1

Окрім проблем, актуальних для фразеології будь-якої мови, у японській існує також низка проблемних моментів, пов'язаних безпосередньо з фразеологічним складом мови. Насамперед відзначимо надзвичайне різноманіття термінів на позначення тих чи інших ФО: котовадза, какуген, кінген, канйоку, мейген, ріген, йодзідзюкуго та інші.

Таке розмаїття термінів, на жаль, може призвести до плутанини та змішування понять, адже межі між ними є нечіткими. Це підтверджує, зокрема, і той факт, що деякі фразеологічні одиниці потрапили як до словника прислів'їв, так і до словника ідіом. Однак очевидно, що одиниці з повчальним змістом не можна зарахувати до класу ідіом, лише до прислів'їв.

Отже, розглянувши різноманітні підходи до визначення та класифікації поняття «фразеологізм», у роботі ми підтримуємо думку, що фразеологізми — це готові стійкі словосполучення, які не можна утворити в мовленні шляхом вільного поєднання слів, їх потрібно лише відтворювати. Для яких характерним є цілісність значення, складу та структури.

ФО японської мови сягають своїм корінням ще тисячі років тому. Вже у далекі часи японський народ намагався осмислити факти поетичної творчості, усвідомити природу окремих явищ літератури, дослідити об'єктивні властивості виразних засобів мови. Японські фразеологізми є виразами народної мудрості, що втілюють в собі життєвий досвід та мудрість народу, а їх знання — є показником освіченості та досконалого володіння мовою.

Розглянувши основні класифікації ФО у лінгвістичній науці, можна підсумувати, що для японської мови характерним є існування таких типів

фразеологізмів: канйоку (慣用句), йодзідзюкуго (四字熟語), котовадза (諺), ріген (俚諺), какуген (格言), мейген (名言) та інші.

Проте така велика кількість понять на позначення ФО японської мови залишає актуальним питання щодо визначення й обсягу та поділу, а також упорядкування лінгвістичної термінології у цій сфері.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІДИОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОЧУТТІВ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

2.1. Аспекти дослідження ідіом на позначення почуттів

Для повноти дослідження особливостей функціонування ідіом на позначення почуттів сучасної японської мови нами були використані певні загальнонаукові та вузькоспеціалізовані методи дослідження ФО.

Спочатку відмітимо дискурс-аналіз. У нашій роботі ми використовували дискурс-аналіз для детального опису основних характеристик, властивих фразеологічним одиницям японської мови, їх відмінностей від ФО інших мов.

За допомогою структурного аналізу виявили можливі засоби та способи функціонування фразеологізмів японської мови. В той час як, наприклад, описовий метод дає характеристику діючим у мові частинам та елементам, то структурному важливі відносини, зв'язки, залежності між ними. Даний аналіз був вибраний для надання характеристики можливостям та способам функціонування фразеологізмам в побутовій сфері, для вираження почуттів японського народу (Шанский, Н. М. 1969, с. 180-181).

Функціональний аналіз дав змогу охарактеризувати функціональні можливості мови та її елементів для кращого розуміння лінгвістичних процесів та структур.

Метод лінгвокультурологічного аналізу – забезпечив з'ясування та аналіз культурно значущої інформації, закладеної в кожному з розглянутих прикладів.

За допомогою вищеназваних методів, нам вдалось дослідити особливості фразеологічних одиниць японської мови (а саме - ідіом на позначення почуттів), їх структурні та семантичні характеристики, специфіку вживання, і ми дійшли

висновку, що японські фразеологізми мають і спільні, і відмінні риси з фразеологічними одиницями інших мов.

2.2. Ідіоми на позначення почуттів в японській мові, їх значення, приклади та сфера використання

Досліджуючи саме японську фразеологію, хотілося б приділити особливу увагу фразеологічним одиницям на позначення почуттів (ідіомам). Адже почуття є невід'ємною частиною емоційного та ментального життя кожної людини, її соціальної реалізації та психологічної стабільності. Так як всі, без винятку, почуття ґрунтуються на основі соціального компоненту, питання є актуальним в наш час та не втратить інтересу в майбутньому.

Класифікацію ФО, які позначають почуття людини, у своїй публікації здійснила Н. Костевич (2015). Згідно цієї класифікації, фразеологізми можуть відображати такі почуття:

1. Фразеологізми на позначення моральних почуттів:

1.1. Фразеологізми, що позначають позитивні почуття та настрої - щастя, задоволення, радість, любов, кохання, дружба, честь.

1.2. Фразеологізми, що позначають негативні почуття та настрої - злість, роздратування, знервування, страх, сум, знуцання, нещастя, заздрість, зніяковілість.

2. Фразеологізми на позначення гностичних почуттів:

2.1. Фразеологізми, що позначають інтелектуальні почуття;

2.2. Фразеологізми, що позначають пізнавальні почуття;

2.3. Фразеологізми, що позначають повчальні почуття.

3. Фразеологізми на позначення естетичних почуттів.

У нашій роботі саме цю класифікацію ми візьмемо за основу, адже вона виведена на основі численних психологічних досліджень теми емоцій людини.

Спершу наведемо приклади ФО на позначення моральних почуттів:

1. Позитивні почуття та настрої:

- Щастя

— Зламати риси обличчя 相好を崩す сяти від щастя, розпливатися в посмішці;

— На сьомому небі від щастя – 最高に幸せ;

— Щасливий, наче цар – 王様のように幸福な;

- Задоволення

— Бальзам на душу – 目の薬;

— Не тямити себе від радощів – 興に乗る;

— Сон наяву – 白日夢.

- Радість

— Серце радіє – 胸が躍る;

— Серце переповнене – 胸がいっぱい;

— Сяти від радощів – 喜色満面である;

— Ноги землі не торкаються – 足が地に着かない;

— Після дощу сонечко – 嵐の後には静けさがやって来る;

— Сум приходить коли задоволення закінчується – 楽しみ尽きて哀しみ来る.

- Любов

— Дитину люби, а за прутину держи – 可愛い子には旅させよ;

— Ростити, як принцесу – 蝶よ花よ.

- Кохання

— Хоч у курені, аби до серця мені – 恋に上下の隔てなし;

— Любов не знає вчителів – 恋に師匠なし;

— Не виходити з голови – 思心を寄せる.

- Дружба

— За друга – у вогонь і воду! – 「ご用とあれば」たとえ火の中;

- Честь

— Зберігати добре ім'я, честь 顔が立つ.

— За честь голова гине – 武士は食わねど高楊枝.

2. Негативні почуття та настрої:

- Злість

— Злий як голодний вовк – ひどく冠である;

— Аж очі рогом – 目を吊り上げる;

— Не може стримати свій гнів – 腹の虫が治まらない;

— Аж вогню кресати – 烈火のごとく.

- Роздратування

— Загострювати нерви 神経を尖らせる

— Як червона хустка для бика 逆鱗に触れる;

— Закипати від люті – 腸が煮え繰り返る;

— Терпець уривається – 堪忍 袋の緒が切れる.

- Знервування

— Сидіти мов на голках – 針の莖に坐る;

- Страх

— Заціпеніти від страху 腰が抜ける;

— Тремтіти від страху 怖気を震う;

— Хто боїться, тому в очах двоїться – 疑心暗鬼を生ず;

— Кров у жилах застигла – (人)の体から血の気が引く.

- Сум

— Клубок в горлі – 喉を詰まらせること;

— Камінь у грудях – 胸がいっぱいになる.

- Знуцання

— Наче ножем у серце – 肺腑をえぐる;

— Сипати сіль на рану – 傷む上に塩を塗る.

- Нещастя

— Біда біду тягне – 弱り目に祟り目;

- Заздрість

— У чужу жінку чорт кладе ложку меду – 隣の花は赤い;

— Спіймати облизня – 指をくわえ заздрісно дивитися, нічого не роблячи;

- Зніяковілість

— Не знати на яку ступити – 穴があったら入りたい;

— Занадто сором'язливий щоб зустрітися – 合わせる顔がない

Для позначення гностичних почуттів існують такі ідіоми:

1. Інтелектуальні почуття

— Ворушити звивинами – 知恵を働かせる;

— Розумному тільки кивни, він здогадається – 一を聞いて十を知る;

2. Пізнавальні почуття

— Без муки нема науки – 学問に近道なし;

3. Повчальні почуття

— Хто опарився на окропі – дмухає на холодну воду – 羹に懲りて膾を吹

く.

Естетичні почуття можна виразити за допомогою таких ідіом:

— І пень прибере, то гарним буде – 馬子にも衣裳;

— І очей не відведеш – 錦上花を添える;

— На свиню хоч сідло надінь, то все буде клаповуха – 猿に烏帽子.

Висновки до розділу 2

В результаті дослідження японських фразеологізмів було виявлено:

2. Найчисельнішими в японській фразеології є ідіоми на позначення кохання.

3. Багато ФО на позначення почуттів пов'язані з соматичним компонентом (людським тілом): серце, груди, очі, кров.

4. Більшість позитивних почуттів пов'язані з небом, весною та снами.
5. Ідіоми на позначення кохання в переважній більшості негативного настрою (розлука, швидкоплинність почуттів, нерозділене кохання).
6. Багато ФО на позначення почуттів у японській мові мають переклад-еквівалент в українській мові.

Головна функція ідіом – експресивна. І цю функцію слід розглядати як невід'ємну частину діом, адже вона є однією з основних характеристик ФО, у її рамках можна виділити:

- Емотивно-оцінну (відображає позитивне або негативне ставлення): 相好を崩す (схвяти від щастя), 目を吊り上げる (Аж очі рогом);
- Характеризуючу функцію виконують такі ідіоми як: 合わせる顔がない (Занадто сором'язливий щоб зустрітися), 烈火のごとく (Аж вогню кресати), 一を聞いて十を知る (Розумному тільки кивни, він здогадається) 最高に幸せ (На сьомому небі від щастя);
- Кумулятивну функцію, тобто ідіоми функціонують як засіб передачі досвіду, виконують: 学問に近道なし (Без муки нема науки), 可愛い子には旅させよ (Дитину люби, а за прутину держи), 弱り目に祟り目 (Біда біду тягне), 楽しみ尽きて哀しみ来る (Сум приходить коли задоволення закінчується);
- Пізнавальну функцію: 糞に懲りて膾を吹く (хто опарився на окропі – дмухає на холодну воду);
- Естетичні функції виконують ідіоми на позначення естетичних почуттів: 猿に烏帽子 (На свиню хоч сідло надінь, то все буде клаповуха), 馬子にも衣裳 (І пень прибери, то гарним буде).

Тож ми бачимо, що ідіоми на позначення почуттів виконують експресивну функцію, і часто вона виражає позитивні, або негативні почуття, що зумовлюється потребою людини справитися з почуттями і передати їх.

ВИСНОВКИ

В процесі написання роботи було виконано низку важливих завдань. Перш за все було проаналізовано роль фразеологізмів в сучасному житті, окреслено мету та способи використання японських фразеологізмів (ідіом) на позначення почуттів. Також було проаналізовано декілька підходів до визначення та класифікації терміну «фразеологізм».

Вчені досі не дійшли до єдиного визначення поняття «фразеологізм», але спільним майже у всіх визначеннях є те, що фразеологізм є широко вживаною мовною одиницею з глибоким сенсом. Фразеологія японської мови має свої особливості, дослідження японських фразеологізмів здебільшого здійснюється шляхом збору матеріалу, хоча і теорія фразеології японської мови постійно удосконалюється. Фразеологізми японської мови мають яскраво-виражену національну самобутність. В їх основі лежать факти, явища, події, пов'язані, як правило з історією, культурою, побутом, традиціями та звичаями японського народу.

Здійснивши наше дослідження можна зробити висновок, що фразеологічний фонд японської мови надзвичайно різноманітний та багатий. Для японської мови характерним є існування таких типів фразеологізмів: канйоку (慣用句), йодзідзюкуго (四字熟語), котовадза (諺), ріген (俚諺), какуген (格言), мейген (名言) та інші.

Проте така велика кількість понять на позначення ФО японської мови залишає актуальним питання щодо визначення й обсягу та поділу, а також упорядкування лінгвістичної термінології у цій сфері.

Значну частину ФО складають ідіоми на позначення почуттів людини, крім того можна зазначити, що японський народ за допомогою фразеологізмів виражає, як позитивні, так і негативні почуття.

В результаті дослідження японських фразеологізмів було виявлено:

7. Найчисельнішими в японській фразеології є ідіоми на позначення кохання.

8. Більшість ФО на позначення почуттів пов'язані з соматичним компонентом (людським тілом): серце, груди, очі, кров.

9. Більшість позитивних почуттів пов'язані з небом, весною та снами.

10. Ідіоми на позначення кохання в переважній більшості негативного настрою (розлука, швидкоплинність почуттів, нерозділене кохання).

11. Багато ФО на позначення почуттів у японській мові мають переклад-еквівалент в українській мові. Це пояснюється тим, що такі ФО відображають побутове життя, в них відсутні національні та культурні стереотипи, що є характерними тільки для певних народів.

12. Виявлено експресивну, емотивно-оцінну, кумулятивну, естетичну, пізнавальну, характеризуючу функції.

13. Ідіоми, що виконують експресивну функцію часто виражають гнів роздратування тощо. Це можна пояснити тим, що за допомогою емоційного мовлення люди намагаються позбавитися від негативних емоцій. Це ж стосується і позитивних емоцій, використовуючи ФО люди можуть краще виразити і передати пережите.

Зрозуміло, що класифікація фразеологічних одиниць відповідно до формальної структури японської мови має свої особливості. Кожна класифікація також має свої особливості і по-різному передає специфіку японської фразеології. Хоча загальноприйняті класифікації є найбільш зрозумілими для іноземців, інші класифікації більш точно відображають японські традиції та культурні відмінності з іншими мовами.

Як і з класифікаціями, можна по-різному дивитись і на питання функцій фразеологічних одиниць.

Дослідження ФО є актуальним питанням, а для японської мови особливо, оскільки японська мова - мова з унікальним колоритом, яка суттєво відрізняється за значенням та структурою від інших мов. Останнім часом зростаючий інтерес до Японії, повага до її багатовікової історії та захоплення її культурною

спадщиною, яка збереглася найкраще порівняно з іншими зниклими та збереженими стародавніми цивілізаціями, - все це зумовлює активне дослідження насамперед особливостей японської мови.

Віriamo, що дане дослідження дозволить краще зрозуміти культуру, менталітет, психологію та погляд японського народу на дані почуття, адже саме ФО містять в собі культурні та ментальні стереотипи народу саме ставлення народу до певних сфер життя.

Підсумовуючи, питання фразеологічних одиниць, а особливо тих, що позначають почуття та емоції людини, є актуальним в наш час та не втратить інтересу в майбутньому. В подальшому можливе продовження роботи над ФО (ідіомами) на позначення почуттів в більш вузькому форматі. До прикладу, можливо розглянути ідіоми на позначення окремих почуттів, як кохання, сум, злість, радість та інші.

要約

この研究は、日本語における感情を表現するイディオムの特徴についての研究に取り組む。このテーマは重要であり、日本語の慣用句には、この文化の経験と現実が集約する。これらの学習と研究により、異なる文化を持つ人々のより良い相互作用、寛容性、文化的理解を促進することができる。さらに、正しい文脈でこれらのイディオムをコミュニケーションで習得し、使用するための手助けになる。

当論文の研究対象は、日本語の慣用句のうちイディオムを取り上げる。研究の対象は、感情を表現するイディオムの機能的特徴である。研究を行うために、27の情報源を使用し、この論文は2つのセクションと4つのサブセクションで構成する。最初のセクションでは、慣用句の基本的な理論的概念と分類を説明し、日本語の慣用句の主な特徴を特定した。2番目のセクションでは、現代的な慣用句の研究方法を説明し、当研究で使用された研究方法を擁護した。また、日本語の慣用句の文体的特徴を説明する。

この研究により、日本語の慣用句は非常に多様で豊富であることがわかった。そのうち、多くは人間の感情を表現するイディオムであり、そのうち最も多いのは愛情を表すイディオムである。これらのイディオムの多くは、人体の部位である心臓、胸、目、血液などと関連する。研究はまた、ほとんどのポジティブな感情が空、春、そして夢と関連していることを示した。さらに、日本語の感情を表現するイディオムのほとんどは、ウクライナ語に翻訳される対応する語句がある。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Алефіренко, М. Ф. (1987). *Теоретичні питання фразеології. Вища школа.*
- Бакшеев, Е. С. (2001). *Понятия «души», «жизни» и «сердца» в раннеяпонской духовной культуре. Япония 2000–2001 (с. 207–226).* МАКС Пресс.
- Балли, Ш. (2001). *Французская стилистика (с. 392). 2-е изд., стереотипное.* М.: Эдиториал УРСС.
- Баран, Я. А., Зимомря, М. І., & Білоус, О. М. (2008). *Фразеологія: знакові величини: [Навч. посіб. для студентів факультетів іноземних мов].* Нова книга.
- Баранов, А. Н., & Добровольский, Д. О. (2014). *Основы фразеологии (краткий курс).* «Флинта».
- Бобков, В. О. (2016). *Основні теоретичні засади контекстологічного, описового та варіаційного методів дослідження фразеології.* У Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Філологічна (с. 368–371).
- Бондаренко, І. П., & Осадча, Ю. В. (Упоряд.). (2010). *Японська література: Хрестоматія. Том I (VII-XIII ст.).* Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Виноградов, В. В. (1946). *Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины.* У Труды Юбилейной сессии ЛГУ, 1819-1944 (с. 190).
- Гутерман, С. (Ред.). (1959). *Японские народные пословицы и поговорки (П. Петров, Пер.).* Изд-во иностр. лит.
- Забуранна, О. В. (2003). *Антропоцентризм фразеологічної семантики (на матеріалі фразеологічних одиниць української, перської, японської мов зі значенням відносного часу).* Т. Шевченка.
- Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. (2012). *Сучасна японська літературна мова: теоретичний курс: в 2 т. Т.1.* Видавничий дім Дмитра Бураго.

Костевич, Н. С. (2015). *Особливості класифікації фразеологічних одиниць на позначення почуттів у японській мові. У Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць (56-те вид., с. 153–155). Видавництво Національного університету «Острозька академія».*

Костевич, Н. С. (2016). *Йоджіджюкуго як особливий вид фразеологічних одиниць в японській мові. Порівняльний аналіз японських фразеологічних одиниць та йоджіджюкуго на позначення почуттів. У Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць (62-ге вид., с. 176–179). Видавництво Національного університету «Острозька академія».*

Кочерган, М. П. (2001). *Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Видавничий центр "Академія".*

Пирогов, В. Л. (2001). *Мудрость Востока и Запада – экософские и лингвистические основания (подход к сравнительному исследованию устойчивых фразеологизмов). У Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгвіст. ун-ту. Сер.: Філологія. Педагогіка. Психологія. (5-те вид., с. 175–194).*

Пирогов, В. Л. (2007). *Система ментальних стереотипів, віддзеркалена в японських прислів'ях і приказках. Східний світ, (3), 72–79.*

Пирогов, В. Л. (2009). *Словник японських прислів'їв і приказок з відповідниками шістьма мовами. Торсінг плюс.*

Пирогов, В. Л. (2011). *Джерела формування японських паремій: типолого-культурологічний аналіз. У Вісник Львівського університету. Серія філологічна (54-те вид., с. 358–368).*

Пономарів, О. Д., Різун, В. В., & Шевченко, Л. Ю. (2001). *Сучасна українська мова: Підручник для студентів вищих навчальних закладів.*

- Сингаївська, А. В., & Мосейчук, О. М. (2008). *Функціональні характеристики однослівних ідіом*. ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка, (39), с. 181-186.
- Томашевский, Б. В. (1983). *Стилистика: Учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп.*
- Тумаркин, П. С. (2004). *Лексика, фразеология, жест в японской разговорной речи*. М.: Восток-Запад.
- Шанский, Н. М. (1969). *Фразеология современного русского языка*[Текст].
- Ярцева, В. Н. (Ред.). (1998). *Языкознание. Большой энциклопедический словарь 2-е изд.*
- Cowie, A. P. (Ред.). (1998). *Phraseology: theory, analysis, and applications*. Clarendon Press.
- Granger, S., & Meunier, F. (Ред.). (2008). *Phraseology : an interdisciplinary perspective*. John Benjamins Publishing Company.
- Weblio 辞書. (б. д.). weblio. <https://www.weblio.jp/>